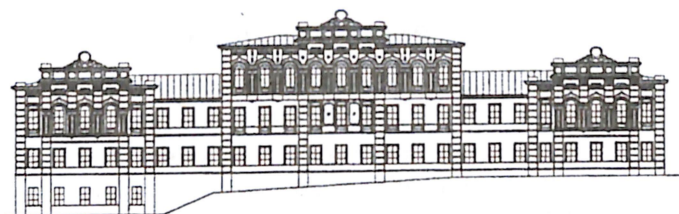

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Вісник

Харківської державної
академії культури

Випуск 6
Збірник наукових праць

Харків – ХДАК
2001

УДК 001.92 (477)

В.О. ІЛЬГАНАСВА

**ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ СФЕРИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
І ПРОБЛЕМА ВИБОРУ СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМІВ**

Розглядаються основні етапи становлення державної політики у сфері інформаційної діяльності. Визначаються взаємозв'язок рівнів розвитку інформаційних технологій і змісту інформаційної політики, умови формування цілей управління для вирішення практичних питань розвитку інформаційного суспільства.

До факторів, які стимулюють розробки по формуванню національної інформаційної політики (НІП), відносять: зростаючий обсяг друкованої продукції, збільшення та різноманіття вимог споживачів, технологічний прогрес у сфері управління засобами масової інформації (ЗМІ) та телекомунікацій. При обговоренні питань з інформаційних технологій основна увага приділяється саме електронній техніці та техніці зв'язку. Але при цьому слід зважати на той факт, що самі по собі інформаційні технології не можуть вирішувати соціальні проблеми. Пріоритетні напрями в розвитку технології визначаються цілями і завданнями, що ставить перед собою суспільство. Перспективи інформатизації, які є глобальними, визначаються не лише прогресом у сфері інформаційної техніки і технології, а значною мірою характером інформаційної політики. Вона відіграє провідну роль у виборі суспільних цілей і завдань. У соціально-інформаційній сфері ця політика повинна підтримувати баланс між усіма видами інформаційних ресурсів – друкованими, електронними, аудіо і відео, музейними предметами та ін.

Соціально-економічною основою цього руху є розвиток інформаційних, телекомунікаційних технологій та технологій зв'язку. Створення та розвиток глобальних інформаційних мереж, перш за все, Інтернету, відкрили принципово нові можливості міжнародного інформаційного обміну. Перспективні інформаційні та телекомунікаційні технології багаторазово посилюють дію електронних ЗМІ на соціально-політичне та культурне життя країни. При цьому механізм реалізації та вибору першочергових завдань інформаційної політики в різних країнах залежить від стану економіки, високотехнологічних галузей виробництва, соціально-комунікативного сектора, рівня інформатизації, розвитку засобів зв'язку, телекомунікацій, загального соціально-культурного, політичного середовища країни.

Індустріалізація інформаційного сектора економіки змістила акценти відношення держави до нього. До сфери інформаційної політики ввійшли: співвідношення приватного та державного секторів, питання національної інформаційної безпеки, засоби вирішення конфліктів при конкуренції на міжнародному інформаційному ринку та ін.

Позиції держави в соціально-інформаційній сфері традиційно міцні, це зумовлено як наявністю у державних відомствах значних фінансових ресурсів, які призначені для фінансування наукових досліджень і процесів збору, обробки, розповсюдження інформації, так і роллю державних органів як споживачів інформації. У США, наприклад, проекти в сфері інформації готують такі відомства: міністерство оборони, міністерство енергетики, міністерство охорони здоров'я та ін. [1]. Разом з тим в останні роки чітко спостерігається тенденція приватизації інформаційного обслуговування, тобто передача пов'язаних з ним функцій приватним фірмам. Противники приватизації зазначають те, що підвищення вартості інформаційного обслуговування є поширенням основоутворюючого принципу рівності можливостей громадян стосовно інформації. Розповсюдження інформації, зокрема науково-технічної, обмежується відповідно до певної кваліфікаційної схеми. Найвідомішими в цьому плані обмежувальними законодавчими актами є директива 145 Агенції національної безпеки, що визначає національну політику США в сфері безпеки телекомунікацій та інтерактивних інформаційних систем (вересень 1984 р.), та директива Радника з питань національної безпеки Пойндекстера, що поширює державний контроль на широкий спектр інформаційних ресурсів у сфері урядової інформації (жовтень 1986 р.) [1]. Подібна практика гальмує вільний обмін ідей у науково-технічній і соціокультурній сфері в цілому. Водночас саме соціокультурні процеси сприяють переходу суспільства від індустріального до інформаційного і формуванню адекватних часу уявлень про інформаційну політику.

У період з початку ХХ ст. до кінця 40-х рр. вплив держави охоплював, головним чином, проблеми, пов'язані з діяльністю засобів масової інформації. У наступний період, 50-ті – 60-ті рр., сфера впливу держави на інформаційну політику поширювалась через включення до неї інформаційної техніки та технології. У 70-ті рр. у НПП були визначені елементи захисту прав громадян та організацій на загальнодоступну інформацію, гарантованих конституцією країни, а також аспекти інформаційної безпеки. Протягом 80-х рр. формуються і розвиваються принципи і положення державної

політики інформації. Усвідомлення факту формування інформаційного суспільства відбулось ще наприкінці 60-х рр., але правову підтримку державна інформаційна політика отримала на початку 80-х рр. Головною метою інформаційної політики стає побудова інформаційного суспільства, його характеристика, структура економіки, принципи соціальної взаємодії, які були на той час описані і впровадженні в індустріальних країнах. Особливості інформаційної політики до кінця 80-х рр. характеризувалися тим, що політика інформатизації мала переважно науково-технічний, виробничо-технологічний і організаційно-економічний характер. Основними завданнями були: створення умов розвитку інформаційних технологій, інформаційної інфраструктури і системи формування інформаційних ресурсів. Політика інформатизації практично повністю віддалена від політики, що проводилася в сфері ЗМІ, зв'язку та телекомунікацій. На етапі інформатизації роль держави має велике значення. Держава бере на себе обов'язки по стимулюванню зростання виробництва засобів інформатизації, телекомунікацій, інформаційних продуктів і послуг та одночасно платоспроможний попит на них, регулює підготовку відповідних фахівців.

Особлива увага в період інформатизації приділяється створенню електронних баз даних (БД). Електронні БД, перш за все фактографічні, необхідні при прийнятті рішень на різних рівнях, що зумовлює високі вимоги до надійності інформації у БД і передбачає наявність цілеспрямованої державної політики в цій сфері. Прикладами певних кроків у цьому напрямі є концепція створення національних БД в Україні, Росії та інших країнах. Крім сфери інформаційних продуктів та послуг, до сфери державних інтересів по створенню БД увійшли соціальне управління та комунально-побутова сфера.

Наукові обчислювальні мережі також є важливою складовою інформаційної політики. Незважаючи на значні труднощі з фінансуванням, триває залучення нових споживачів, зростає обсяг інформації, що передається.

Стратегічні перспективи інформаційної політики пов'язані з формуванням інформаційної інфраструктури держав. При цьому розрізняють такі аспекти інформаційної політики:

- інформаційний ринок, проблеми ціноутворення;
- розподіл ролей між елементами інфраструктури – федеральними (регіональними) відомствами, університетами, науковими товариствами, виробничими фірмами, бібліотеками та закладами;
- підтримка нової інфраструктури – підготовка спеціалістів та

створення умов для їх професійного росту, розробка політики з окремих проблем (індексування або архівне зберігання інформації), планування розвитку мереж;

– створення організаційної структури, в межах якої могли б вирішуватися глобальні питання інформаційної політики.

Необхідність посилення позиції європейських країн в інформаційному секторі на початку 80-х рр. потребувала від них спільних зусиль по виробленню основ загальної інформаційної політики.

Були визначені основні напрями виходу країн Західної Європи зі стратегічного прориву, зумовленого жорсткою конкуренцією в інформаційному секторі [2].

1. Підвищення технологічного рівня розробок, які проводяться в цих країнах, створення спільних підприємств між фірмами та університетами.

2. Розвиток європейського інформаційного ринку; вирішення проблем стандартизації у всіх сферах інформаційної індустрії.

3. Сприяння загальноєвропейській кооперації між виробничими фірмами і університетами завдяки розвитку ефективних засобів навчання та підвищенню кваліфікації, обміну викладачами і студентами (програми COMETT і DELTA, ERASMUS).

4. Прискорення інформаційного розвитку менш розвинутих регіонів ЄС (програма STAR).

5. Удосконалення телекомунікаційної інфраструктури країн ЄС.

6. Передача технологій з метою прискорення інноваційних процесів на європейському рівні (програма SPRING).

Передбачалося, що розвитку інформаційної індустрії та інформаційного ринку в Європі мають сприяти такі програми як створення мережі Euronet Diane та ін. Наприкінці 80-х рр. на інформаційному ринку налічувалося близько 380 комерційних БД, що були сформовані в країнах ЄС, та БД створені в США [3]. Всі вони обслуговували сферу бізнесу. Причинами відставання БД у країнах ЄС були перш за все: роздрібність європейського ринку, мовні перешкоди, висока вартість формування БД, організація інформаційного обслуговування, недостатній розвиток маркетингу інформаційних послуг.

Поточними завданнями періоду інформатизації були: забезпечення країн-учасниць точною статистикою про стан справ на інформаційному ринку, ліквідація правових та адміністративних недоліків у функціонуванні інформаційного ринку (тобто вирішення проблем інтелектуальної власності і авторського права при електронній передачі інформації), захист персональних БД, усунення мож-

ливостей комп'ютерних крадіжок, розподіл повноважень між приватним і державним секторами як на національному, так і міжнародному рівнях; спрощення доступу до інформації, що зберігається в автоматизованих БД; систематична робота зі споживачами інформації, розробка методичних матеріалів, розвиток міжбібліотечних зв'язків та поліпшення міжбібліотечного обміну в умовах інтенсивного впровадження нової інформаційної технології.

На рубежі 90-х рр. відбувся перехід від політики інформатизації до політики управління інформацією, яка вміщує геополітичні, зовнішньоекономічні, соціально-економічні, науково-технічні та культурні аспекти розвитку країн. Метою інформаційної політики стає створення інформаційного простору країни, як елемента інформаційної сфери Землі, гармонізація культурного середовища та вільного розвитку особистості в межах країни і взагалі в світі. Завданнями інформаційної політики є: формування національних інформаційних просторів та забезпечення їх входження до єдиного всесвітнього інформаційного простору, економічний захист інформаційних систем, забезпечення інформаційної особистості, формування м'якої (інформаційної) економіки, ринку інформаційних послуг та продукції; розширення правового поля регулювання інформаційної взаємодії [3]. До цього періоду належить і завершення інституалізації сфери соціально-комунікативної діяльності [4].

Таким чином, можна констатувати, що основними змістоутворюючими складовими інформаційної політики є етапи становлення інформаційного суспільства:

- комп'ютеризація, як перший етап оволодіння технологією;
- інформатизація, як соціально-культурний процес зміни предмета і рушійних сил розвитку;
- управління інформацією, як цивілізаційний процес гармонізації культурного середовища.

Вони формують мету, завдання, об'єкти, предмети правового державного регулювання, суб'єкти – учасники інформаційної взаємодії та ін.

Країни розпочинають комп'ютеризацію та інформатизацію в сучасних умовах (умовах функціонування інформаційного суспільства в розвинутих країнах), потребують психологічної підтримки цих процесів та їх конкретних втілень у суспільній думці, роз'яснення їх соціального спрямування, культурної неминучості. Однак при цьому всі положення НІП передбачають серйозного соціокультурного обґрунтування, фінансової, правової, кадрової та іншої підтримки.

На нашу думку, сучасна концепція НІП має бути орієнтована

на комплексний перехід до її формування і реалізації. Для цього необхідна глибока наукова програмно-цільова доробка проблем управління інформацією з урахуванням рівня та характеру завдань різних етапів розвитку інформаційного суспільства в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Rath C.M., Clement I.R.V. *Information policy issues in science and technology* // *Ann.Rev.Inf.Sci end Technl.* – 1988. – Vol. 23. – P. 35-57;
2. Jansen van Rosendaal C. *The community information policies* // *JRCJME Bullet in.* – 1988. – № 3-4. – P. 30-33;
3. Ильганаева В.А. *Гармонизация культурной среды в условиях информатизации общества.* – Х., 1999. – 34 с.;
4. Ильганаева В.О. *Бібліотечна освіта: нова парадигма розвитку / Нац. б-ка України ім. Вернадського.* – К.: Ред. журн. “Бібл. вісн.”, 1996. – 256 с.

Надійшла до редколегії 13.02.2001 р.

УДК 681.3.06

Ю.М. ШУРНИКОВА

МОВИ ПОДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКУМЕНТІВ У ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ІНТЕРНЕТ

Аналізуються питання використання штучних мов гіпертекстової розмітки (HTML, SGML, XML) для створення електронних документів у мережах Інтернет

Середовище **Інтернет** - це всесвітня комп'ютерна мережа, що об'єднує в єдине ціле десятки тисяч різноманітних локальних і глобальних комп'ютерних мереж. Це деякий набір технічних засобів, стандартів і домовленостей, що з 1970 р. дозволяє підтримувати інформаційний обмін між комп'ютерами усього світу, побудованих на різноманітних апаратурних і програмних платформах. Інтернет можна уявити як павутиння зв'язків, які взаємно перетинаються через супутникові, оптоволоконні, телефонні, радіорелейні та інші канали, що з'єднують мільйони комп'ютерів у всьому світі [2].

До першої половини 90-х рр. у глобальній телекомунікаційній мережі Інтернет були накопичені великі масиви інформації, яка зберігалася в найрізноманітніших формах, починаючи від файлів даних, текстів, документів, зображень, звукових та відеофрагментів і закінчуючи програмами. У зв'язку з цим виникла необхідність у механізмі об'єднання цих інформаційних ресурсів, забезпеченні можливості створення, перегляду нелінійного тексту. І